

EVANĎEOSKO SIROMAŠTVO SAKRALNIH OBJEKATA

U našim je krajevima poslije rata bilo sagrađeno teškim naporima biskupa, svećenika i laika, mnogo sakralnih objekata.

Na žalost se nije dovoljno vodilo računa o evanđeoskom siromaštvu kod izgradnje takvih objekata, pa me je ta činjenica ponukala da napišem nekoliko misli i o tom problemu. Moramo priznati mi arhitekti, zatim umjetnici, investitori a također i svi ostali sudionici u izgradnji jednoga sakralnog objekta, da smo svi često, možda koji put i nesvjesno, daleko od evanđeoskoga siromaštva i da u nama dolaze do izražaja pogledi i nastojanja koja su daleko od kršćanskoga bitka.

Već sam u samom početku rekao, citirajući J. Razingera, da crkva kao sakralni prostor treba izražavati ideju sabranosti, zajedništva i prisutnosti Boga. Sigurno da bogatstvo i blještavilo a s druge strane i nemarnost, često puta ne pridonašaju toj ideji. Krist nam je svojim životom svjedočio o siromaštvu, počevši od rođenja u siromašnim jaslucama pa sve do križa. Ne misli se ovdje toliko na materijalno siromaštvo, nego na naklonost srca, premda je teško razdvojiti jedno od drugoga. Bogatstvo nas s jedne strane dovodi do oholosti, osjećaja posjedovanja i moći, a siromaštvo nas oslobađa navezanosti na materijalna i duhovna dobra te nam olakšava odnos s Bogom i braćom. Postajemo osjetljiviji na nadnaravno i na potrebe braće.

Ako se crkva shvaća kao boravište Božje i slika nebeskoga Jeruzalema, ništa ne bi trebalo biti odveć bogato i lijepo da se pred našim očima očituje sve to dostojanstvo i taj simbol. Ne možemo, međutim, to uzeti kao opće pravilo i s time opravdavati blještavilo i raskoš.

„Katedrale su zacijelo divan izraz žive vjere i genija naroda ali i socijalnih preobrazbi i priprostog ponosa. Gledajući stvari izbliza, ne izgledaju tako jednostavne. Srednjovjekovno kršćanstvo, u kojem se bez nijansi stapa i krije jedan ideal, držalo se također 'svijeta' svim svojim strukturama i vrlo lako je svoje 'veličine' (i svoje taštine) prenosilo na religiozni plan. To je još očitije na raskošnim građevinama građanskim ili vojničkim kao i monaškim — u nekim velikim opatijama” (Jean Capellades, Guide des eglises nouvelles en France).

Poznato nam je da su tako raskošni objekti rijetkost u našim krajevima (iako je vrlo slična situacija i u drugim zemljama), mnogo je više skromnih crkava po našim selima koje su služile za normalnu upotrebu kulta. Ti skromni objekti često odražavaju skladnost oblika i prostora te zrače žarom i ljubavlju onih koji su ih gradili, i svjedoče nam duboku vjeru naših predaka.

Kad se gradi jedna stolnica ili neka druga crkva specifičnoga značaja (crkva u nekom svetištu ili duhovnom centru), opravdano je da se pozove najbolje arhitekta, umjetnike koji uspješno rade na sakralnim objektima i tako dademo Bo-

gu najljepše što naša epoha ima. Međutim, moramo se osloboditi toga da na isti način tretiramo svaku crkvu i crkvicu po našim selima. Nije se ni sva vjera srednjega vijeka očitovala samo u monumentalnim arhitekturama. I u to su se vrijeme snažno borili protiv „luksusa za Boga”, u čemu se posebno isticao sv. Bernardo a u Bizantu sv. Ivan Zlatousti koji je protestirao riječima: „Počnimo dakle živjeti mudro i častiti Krista kako on želi: najbolja čast nekome jest ona koju si on sam želi a ne ona koju si mi zamišljamo . . . što mari ako Kristov stol blista zlatnim kaležima, ako on sam umire od gladi? . . . U skladu s time ukrašavajući kuću Božju, ne prezirite svojega brata siromaha. Hram toga brata, naime, daleko je dragocjeniji od onoga Božjega.” Na posebni su način u tom pravcu djelovali iz toga razdoblja sv. Dominik i sv. Franjo Asiški. Sveti se Dominik žalio kada se prilikom radova na samostanu u Bolonji podizao strop za jedan lakat jer su ga braća smatrala preniskim te je rekao: „Vi se, dakle, želite odreći siromaštva i graditi velike palače!”

Nakon svega toga što je rečeno možda se nalazimo pred dilemom izbora ljepote ili siromaštva. Moramo uostalom biti svjesni da ono što je lijepo ne mora biti skuplje od onoga što je ružno. Evanđeosko siromaštvo nije otuđenje i manjak, nego oslobođenje i punina.

Vrijednost materijala može utjecati na cijenu umjetničkoga djela, ali ona ništa ne pridonosi njegovoj savršenosti. Genij stvaraoca se na posebni način očituje kada su materijalna sredstva svedena na minimum. „Kvaliteta, ljepota, postale su ekvivalent luksusa i imetka zbog duboka obezvrijednjivanja duhovnih stvarnosti. U društvu koje je sve osjetljivije na pojavnosti svijeta i stvari, sve manje ne shvaća nematerijalna kvaliteta djela, njihova hijerarhija uspostavlja se u funkciji onoga što se vidi, što se može mjeriti, izračunati, prenijeti u novčanu vrijednost. Ili, neposrednije zamjetljivija je dragocjenost materijala, raskoš oblika. Neizbježnom degradacijom postalo se osjetljivijim na iluziju nego na stvarnost. . . Šteta što je tako dugo kršćane zavaravala ta loša roba. Beskrajno je još teže što su usvojili čisto materijalističke kriterije prosuđivanja i što često djeluju tako” (J. Capellades).

Ne smijemo međutim ući u drugu skrajnost i prijeći iz razmetljivosti u nemarnost. Na žalost to je česti slučaj u našim novim crkvama gdje se pod izlikom siromaštva čine takvi propusti koji nisu nikako dostojni tih objekata. Trebamo odbaciti lažne prestize bogatstva, ali nemamo pravo da umjesto toga stavimo bilo što. Forsirati siromaštvo pod vidom bijede, nesklada, nekih umjetnih materijala, značilo bi gledati samo materijalnu stranu i izdati kršćansku poruku, koja bi trebala biti sklad, ljepota i umjerenost. Zadovoljiti se gradnjom jeftinih i ružnih crkava značilo bi dati si svjedodžbu osiromašenja. Iz istoga razloga se moramo boriti protiv raskoši u našim sakralnim prostorima kao i protiv lažnoga siromaštva. Jedno i drugo daleko je od poruke koju bi trebali dati naši sakralni prostori u tako složenoj sredini u kojoj su smješteni. Umjesto da budu znak vjernika-katolika, da svjedoče skladom svojega vanjskog i unutrašnjeg izgleda, postižu suprotan učinak.